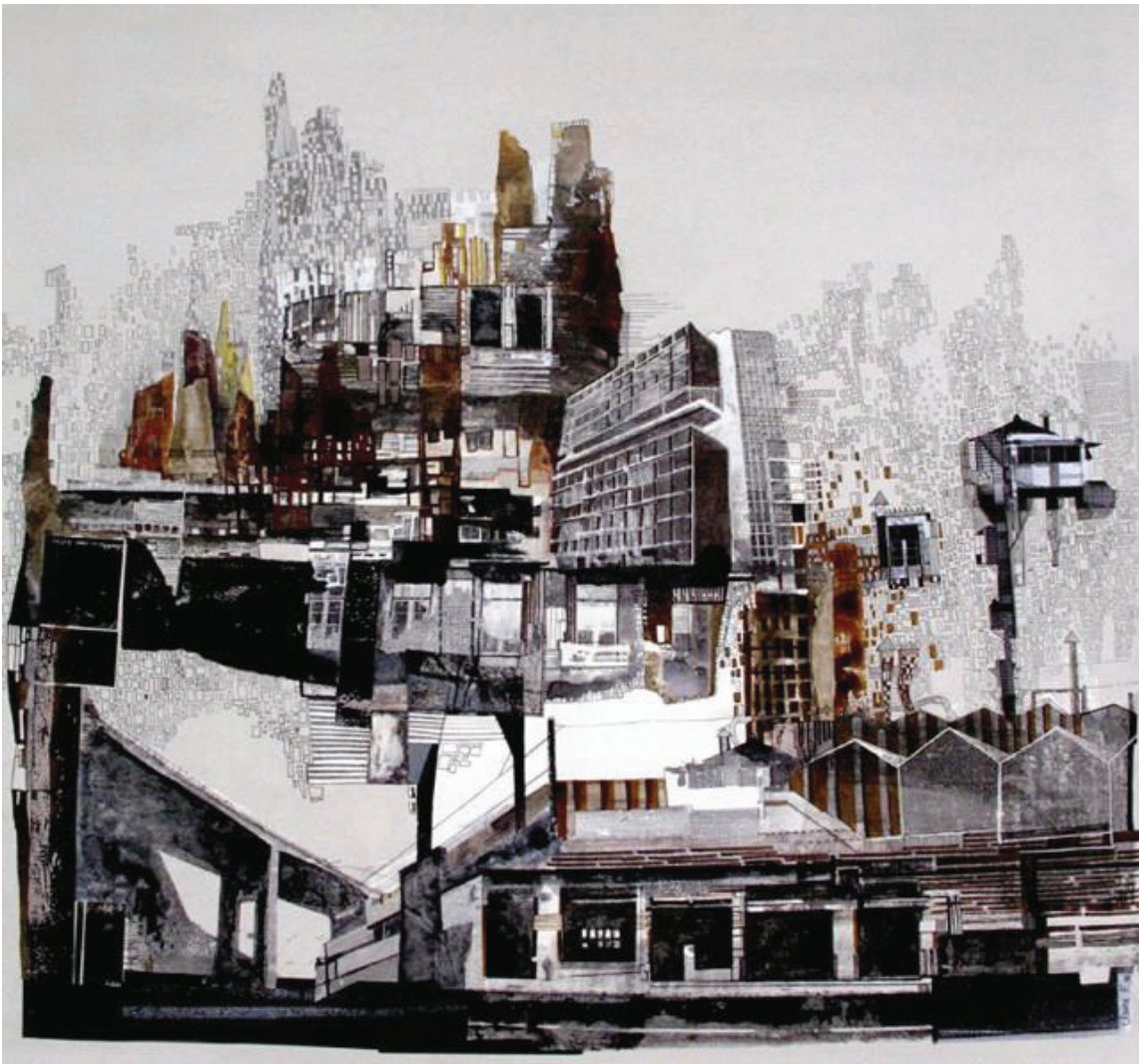

*toets*steen

winter 2017 (3)

Uitgave van Teken- en Schildervereniging 'de Toets', Zeist
www.detoets.nl

INHOUD:

voorwoord	3
adv.: De Klop Mode	3
herinnering aan Henny Schoemaker	4
eerbetoon aan Titi	4
kunstavond(en)	5
powergirls....	8
Matthijs Maris	10
kunstroute 2017	12
Henri De Toulouse Lautrec	12
strip	15
programma	16
vereniging info	18
adv.: Heger en van den Berg	19

Rob Scholte – 'Utopia'

illustraties:

Claire Fahys, mixed media, voorblad	
foto:kunstavond,	0
foto Titi + Toets,	05
Armando,	06
Rob Scholte,	06
Martijn Versteeg, temening Vrna Lisi,	07
foto Mascha Teune, Appreciatie-avond,	07
Lucas Cranach, Venus & Cupido 1509,	09
Pablo Picasso, Venus et l'Amour 1968,	10
M. Maris, 'Zelfportret'/ 'De Vlinders',	11
M.Maris, Souvenir d'Amsterdam,	12
Henri De Toulouse Lautrec Au Salon de la rue Moulin ,	13
'neus op het schilderij',	14
foto Henny & Ron,	20

de **'toetssteen'** verschijnt in de maanden maart, augustus en december.

Kopij kan worden ingeleverd voor de 1^e van de maand maart, augustus en december.

Kopij via e-mail (ceesvanes@casema.nl), of in het uiterste geval een getypte of gekopieerde versie.
Tekst gaarne zonder opmaak en foto's separaat!

34e jaargang nr.3, december 2017
Vormgeving Cees van Es

VOORWOORD

Als u deze Toetssteen ontvangt loopt 2017 al weer op zijn eind. Bij het schrijven van dit voorwoord, niet mijn favoriete bezigheid, speelt het jaar weer door mijn hoofd. Een bewogen jaar met veel activiteiten, mooie dingen en teleurstellingen.

Om met het laatste te beginnen, op 27 oktober bereikte ons het droeve bericht dat één van onze 'oudste' leden, Henny Schoemaker, is overleden. Op vrijdag 3 november hebben we, o.a. met een grote delegatie van De Toets, afscheid van Henny genomen. Meer over Henny vindt u op de volgende bladzijde.

Natuurlijk is er ook goed nieuws. Het aantal leden van onze vereniging neemt weer toe, na een kleine terugloop te hebben meegemaakt in de afgelopen 2 jaar. Dank aan al die leden, die zich voor het promoten van De Toets geregeld inzetten.

Meer leden betekent ook meer mensen op de teken- en schildersessies. Positief natuurlijk, maar een negatief aspect is dat er klachten binnenkomen betreffende vuile ezels (krijt, natte verf...) en een ongeordend atelier. Daarom een verzoek aan allen ruim uw spullen ordentelijk op, zodat anderen het atelier aantreffen, zoals u het ook zou willen.

Een aanrader om alvast in uw agenda van 2018 te zetten zijn de volgende 2 data; **13 januari Nieuwjaarsreceptie** (aanvang 16:00 uur) en **15 maart Algemene Ledenvergadering** (aanvang 20:00 uur).

Met dank aan de vaste schrijvers van kunst gerelateerde artikelen is er weer een interessante Toetssteen ontstaan; ik wens u veel leesplezier!

Tevens wens ik u, mede namens het bestuur van De Toets, fijne dagen en hoop u in goede gezondheid te ontmoeten in 2018.

Cees van Es, voorzitter.

De Klop Mode

Een unieke collectie scandinavische mode
vindt u in hartje Nederland

MARIMEKKO • VUOKKO • ELISABETH KLOK • FINN FASHION • MARGARETA FORSLUND

Slotlaan 127 3701 GA Zeist Tel. 030-6919356

HERINNERING AAN HENNIE SCHOEMAKER

Op 27 oktober 2017 bereikte ons het droevige bericht dat Hennie Schoemaker onverwacht en plotseling was overleden. Hennie was sinds 1986 een zeer trouw Toetslid. In 1998 wist ze haar man Ron na zijn pensionering zover te krijgen dat ook hij lid werd. Vanaf dat moment bezochten ze altijd samen de Toetssessies, en dat met veel plezier. Hennie heeft me ooit gezegd dat de Toets een hele goeie reden voor hen was om in Zeist te blijven wonen en niet ergens bij hun zeer geliefde kinderen in de buurt. Dat zou ook wel ingewikkeld geweest zijn omdat de kinderen zich in verschillende werelddelen vestigden waar het echtpaar ze overigens wel altijd zoveel als mogelijk ging opzoeken.

Hennie schilderde en tekende zoals ze was, uitbundig en kleurrijk, soms ingetogen en eenvoudig zwartwit, altijd met passie. De laatste jaren werd het wat moeilijker de penselen te hanteren omdat ze werd gehinderd door Parkinson. Daarom ging ze meer met pastelkrijt werken, zowel rechtshandig, en als dat moeilijker ging zelfs linkshandig wat ze eigenlijk maar niks vond. Maar vrolijk en optimistisch bleef ze altijd lekker doorgaan.

Enkele jaren geleden deed ze mee aan de schilderwedstrijd die georganiseerd werd in het Singermuseum in Laren. De deelnemers moesten een zelfportret maken in de stijl van Jan Sluijters. Een oude kennis van Hennie, die ze zeker 30 jaar niet had gezien, bezocht toevallig de tentoonstelling in het Singer en herkende Hennie direct in haar portret.

Op 30 oktober j.l. vierde Hennie haar 80ste verjaardag thuis in grote familie en vriendenkring. Wat heeft ze daar nog intens van genoten. Twee weken later overleed ze.

Vrijdag 3 november vond de uitvaart plaats waar velen afscheid van Hennie hebben genomen waaronder een grote delegatie van de Toets. We zullen Hennie missen en wensen Ron alle sterkte.

EERBETOON AAN TITI.

Het is in de herfst van 1987 dat Titi Castelein-Kartoboesono zich op 58 jarige leeftijd aanmeldt bij de Vereniging Amateur Beeldende Kunstenaars: "De Toets". Het atelier bevindt zich dan in een barak in het Zeisterbos aan de Graaf Lodewijklaan, dat door bouwval wordt verlaten en daarna onderdak vindt in de Boskapel aan de Laan van Beek en Royen. De tijd waarin ook Prinses Irene lid is, waarmee Titi bevriend raakt. Ze noemt namen van oud leden uit die tijd die wij nooit hebben ontmoet. Echter, docent Jil Klappe kent ze vanaf zijn 5e jaar en met zijn moeder zit ze nog in een vrouwenvereniging.

Sinds 1998 heeft ze de 10 jaren in het atelier in de aula van de school in Vollenhove meegemaakt en alweer 10 jaar in het momentele atelier bij de Fraters in de Bilt. Titi heeft bij de Toets geschiedenis gemaakt en nu, op 88 jarige leeftijd, doet ze het wat "rustiger" aan.

Nadat ze sinds enkele jaren geen rijbewijsverlenging meer heeft gekregen wordt ze vriendschappelijk door leden opgehaald om nog in het atelier en bij de buitenschilders, te

kunnen genieten van het schilderen. Haar stijl is vrij en speels en de penselen en kleuren worden op een luchtige manier gebruikt. Ook bij model schilderen gaat ze spontaan te werk en zelfs de korte schetsen zet ze gelijk met verf op papier. Moedig, bijna overmoedig schetst ze de grote contouren trefzeker in korte tijd. Het schilderen maakt haar wezenlijk blij en ze geeft te kennen dat het alles voor haar betekent. Ze zou, naar eigen zeggen, zonder de Toets al lang gestorven zijn. Hoewel, soms zegt ze moe te zijn omdat ze de hele morgen in de tuin heeft gewerkt of spierpijn heeft, omdat ze zich bij de fitness te druk heeft gemaakt. Er is dus nog wel meer in haar leven dan de Toets.

Op maandagmiddag is het Araz die zich als docent hulpvaardig inzet en om haar bekommert, altijd de ezel klaar zet en de schilderspullen draagt. Het is zijn initiatief om Titi, als oudste lid, een aubade te brengen en een bijeenkomst te organiseren in het atelier.

Vrijdagmiddag 29 september staat als gevolg daarvan in het teken van Titi, waarbij een groot aantal leden van de Toets aanwezig is om deze bijeenkomst tot een feest te maken.

Het atelier, sfeervol aangekleed met op 20 ezels een door Araz samengestelde selectie van 40 schilderijen van Titi, vormen een artistiek decor voor deze gemoedelijke bijeenkomst. Titi is het middelpunt en vol overgave geniet zij van de aandacht. Ze vraagt om muziek en wil dansen.

Met Araz en anderen laat ze zich vrij bewegend gelden, hetgeen de vrolijke stemming aanmerkelijk verhoogt.

Het bestuur, dat dit initiatief van harte ondersteunt, zorgt voor taart, drank en versnaperingen, waarmee deze middag zich ontwikkelt tot een sfeervolle en geslaagde festiviteit. Tevens blijkt deze bijeenkomst samen te vallen

met haar 30-jarig lidmaatschap van de Toets.

Araz wordt hartelijk bedankt voor dit succesvolle initiatief.

We hopen Titi de komende tijd nog regelmatig in het atelier of bij de buitenschilders te mogen verwelkomen.

Martin van der Mey.

KUNSTAVOND(EN):

Kunstavond 29 september 2017.

Er was veel te doen deze vrijdag. Eerst de feest middag ter ere van Titi ons oudste lid qua leeftijd. We hadden het atelier versierd met een klein deel van haar werk.

Maar nu dan over de kunstavond. We lieten films zien uit de serie” **kunstenars van de 21ste eeuw.**”

Ten eerste **Robert Zandvliet**, een schilder van abstracte landschappen met temperaverf, vaak zonder horizon.

Marc Mulders, schilder, aquarellist, fotograaf en glazenier. Hij is bekend geworden om zijn olieverf schilderijen waarin hij de loop van de natuur volgt. In de lente en zomer schilderde hij tulpen en rozen. In de herfst en winter richtte hij zich op wilde dieren, zoals fazanten en hazen. Naast het schilderen heeft Mulders zich toegelegd op het maken van glas-in-lood ramen, zoals in de Nieuwe kerk in Amsterdam en de Sint-Janskathedraal in den Bosch.

Fiana Tan, zij maakt films, installaties, video- en fotowerk.

Na de pauze vertoonden wij een film over Armando.

Armando werd geboren in Amsterdam maar bracht zijn jeugd door in Amersfoort. In 1959 werd hij lid van de Nederlandse Informele Groep, die in 1960 opging in de Nederlandse Nulbeweging. Hij was een echte duizendpoot. Hij was dichter, journalist, deed theater en televisie, was violist in het zigeunerorkest van Tata Mirando en was amateur bokser. Hij speelde 25 jaar in het theaterstuk “Herenleed.” Deed ook mee aan verschillende experimenten. Bijvoorbeeld creëerde hij “Het zwarte water”, een bassin gemaakt van zwart plastic, gevuld met enkele centimeters water, maar met een enorme diepte-illusie. In 1958 was hij chef kunstredactie bij de Haase Post. Kreeg de F.Bordewijk prijs en de Multatuli prijs. Voor

“Dierenpraat” kreeg hij de Zilveren Griffel. Kortom hij was bijna overal zeer duidelijk aanwezig.

In Amersfoort kreeg hij zijn Armando museum. Helaas werd dit museum op 22 oktober 2007 door een brand totaal verwoest. Bijna zijn hele collectie schilderijen verbrandde. Armando was er niet heel rouwig om. “Dan maak ik gewoon weer nieuw werk”. Een deel van de geredde collectie werd overgebracht naar Oud-Amelisweerd.

Op de film zagen we Armando met grote plastic handschoenen en dikke verf werk maken. Overal uitgeknepen tubes. In het begin dachten we wat een gekloddert, maar uiteindelijk verscheen een prachtig landschap.

Rob Scholte. Zijn jeugd jaren bracht hij door in Noord-Holland. Hij studeerde aan de Rietveld academie. Hij was zeer creatief. In 1986 veroorzaakte hij opschudding met het schilderij “Utopia”. De Olympia van Manet. Hij had haar en haar dienaar vervangen door houten poppen. Dit idee bleek hij niet zelf te hebben verzonden, maar ontleend aan een ansichtkaart. Scholte reageerde door het krantenartikel, waarin hij werd beschuldigd van plagiaat, na te schilderen. In 1990 mocht hij het Nederlandse paviljoen van de Biënnale van Venetië inrichten. In 1991 kreeg hij de opdracht om een 1200 vierkante meter grote wand- en plafondschildering op het Huis Ten Bosch Resort in Nagasaki te schilderen. Hij werkte 4 jaar hier samen met assistenten aan. De opening ervan zou plaats vinden op 9 augustus 1995, samenvallend met de 50 jarige herdenking van de atoombom op Nagasaki. Het werd uitgesteld door de bomaanslag op hem in Amsterdam. Zijn

beide benen moesten boven de knie worden geamputeerd. Sindsdien moest hij zich bedienen van een invalidenkarretje.

De dader is nooit gevonden en waarschijnlijk had de dader zich ook in de auto vergist waarin Scholte reed. Er volgden allerlei beschuldigingen en wilde verhalen over cocaïne smokkel en witwas praktijken.

Uiteindelijk verwaterde alles.

Scholte vertrok na het Japanse avontuur naar Tenerife, maar woont nu in Den Helder.

We besloten de avond met **Ronald Zuurmond**. Zijn onderwerpen zijn landschappen, stilleven en zelfportretten. Hij schildert vaak met onderschilderingen en overschilderingen. Laag over laag werd de verf rechtstreeks van uit de tube op het doek gebracht en met een paletmes uitgesmeerd. Met schuurpapier werd alles opgeruwd en afgekrabd. Zuurmond noemt het “peuren” totdat het er een beetje bevredigend uitziet. We zagen hem op die manier werken aan een groot schilderij.

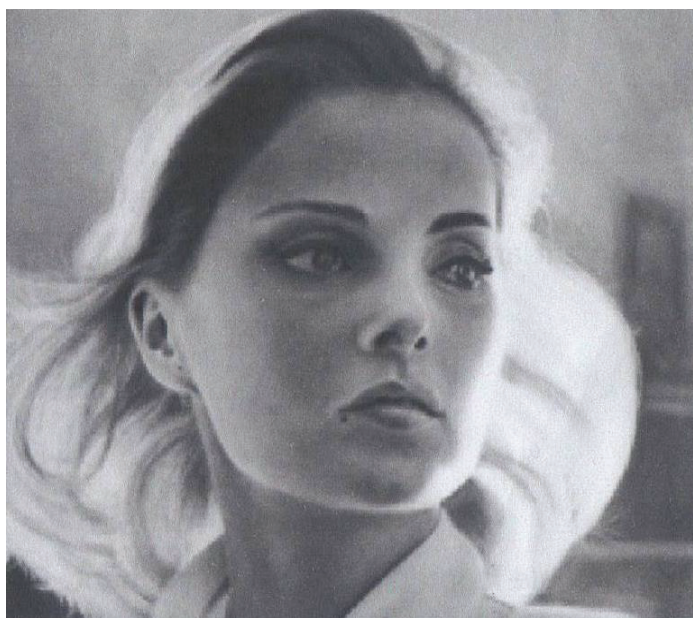
Ondanks de middag met Titi waren er toch nog twintig mensen op de kunstavond die met het gebruikelijk drankje besloten werd.

Hans Doortmont.

Kunstavond 27 oktober

Te gast is **Martijn Versteeg**, die aan een groot aantal aanwezigen toont hoe hij tekeningen vervaardigt van portretten, die de kwaliteit van foto's overtreffen. Daarvoor gebruikt hij geen verf en penselen, maar houtskool/grafiet, een potlood, zijn vingers en een gummetje. Grote, zwarte tekeningen van soms meer dan een vierkante meter.

Hij praat rustig over zijn manier van werken en toont voorbeelden van deze uiterst verfijnde technieken. Ook laat hij video-opnamen zien van het werkproces en het is fascinerend om het resultaat te zien ontstaan. Met potlood schetst hij het voor, met grafietpoeder vult hij het in en met zijn vingers en een gummetje ontstaat een fabelachtig, sfeervol portret in zwart, wit en uiterst summiere grijstinten. Een langdurig ontstaans proces, waardoor hij vele dagen aan een tekening bezig is.

De video's tonen, in versnelde opnamen met schokkerige beelden, fragmenten van zijn uiterst zorgvuldige manier van werken. Niet om na te doen, wel om te bewonderen.

Veel van de getoonde portretten zijn in opdracht gemaakt, waarmee hij reeds in meerdere landen heeft geëxposeerd en waarvoor hij vele prijzen in ontvangst heeft mogen nemen. Recentelijk is hij zich tevens gaan richten op het schilderen

van naturalistische olieverfschilderijen, waarbij ook zeer verfijnde technieken worden gehanteerd.

Een interessante avond over een volkomen originele manier van werken aan wonderbaarlijke resultaten en waarvoor onze algemene waardering is uitgesproken.

Om het allemaal nog eens rustig opnieuw te bekijken kun je: Martijn Versteeg, aanklikken en krijg je een groot arsenaal van werkstukken en biografische informatie. Ook hier geven meerdere video's uitgebreide informatie over het werkproces.

Martin van der Mey

Kunstavond 1 december 2017

De laatste kunstavond van het jaar is, zoals gebruikelijk, een **appreciatie-avond**; ieder lid van De Toets kan een werk meebrengen dat beoordeeld wordt door iemand met verdienste in de kunstwereld.

Een evenement dat 22 jaar geleden werd gestart en nog steeds zeer gewaardeerd wordt. Deze avond was de 20^e editie. Tweemaal moest het n.l. worden afgelast of door hevige sneeuwval op de dag of door plotselinge ziekte van de presentator. Ook deze keer was er een probleem door een late afzegging, maar gelukkig was Mascha Teune bereid de taak op zich te nemen.

Met meer dan 40 belangstellenden, die 30 schilderijen hebben ingebracht is het een drukbezochte avond met een

variëteit aan werkstukken in allerlei formaten en uitvoeringen en met veel originele onderwerpen. Voor Mascha, bespreekt als altijd, was dat geen probleem.

Ze start, goedlachs en voortvarend, de ene na de andere schildering of tekening te beoordelen, geeft advies, vraagt bedoelingen, bespreekt details of het totaal, heeft aandacht voor gebruik van kleur en vorm, voorgrond en diepte, rust of onrust, lichtval of schaduw, gaat in op verwaarloosde of overdreven onderdelen van het werkstuk en geeft elk product de aandacht die het verdient. Daarbij krijgen kleine producten evenveel aandacht als de grote en is het vooral de vormgeving van het onderwerp dat ze benadrukt.

Met een digitale aanwijsstok straalt ze met een venijnig groen puntje op de details die ze wil beklemtonen en staat zo op afstand van het werkstuk, waardoor dit voor iedereen goed zichtbaar blijft. Ze bespreekt niet, ze geeft les, door vele hints over materiaal en techniek te vervlechten in haar commentaar. Regelmatig raakt ze in gesprek als reactie op vragen of opmerkingen over het besproken werk, welke ze zinvol en leerzaam beantwoordt.

Dat het er laat bij is geworden wordt door niemand als vervelend ervaren, omdat door de aanpak van Mascha goed vorm is gegeven aan een waardevolle appreciatie-avond, waarvoor ze met een hartelijk applaus wordt bedankt.

Martin van der Mey

POWERGIRLS OF SCHILDERDE CRANACH ALS EERSTE KUNSTENAAR HET MODERN VROUWELIJK NAAKT?

In Museum Kunstpalast in Düsseldorf was van 8 april 2017 tot 30 juli 2017 een prachtige overzichtstentoonstelling van het oeuvre van Lucas Cranach (1472-1553). De tentoonstelling was er een in de categorie zeldzaam: een juweeltje!

Lucas Cranach geldt naast Albrecht Dürer, Hans Holbein, Martin Schöngauer als een van de belangrijkste vroeg-16de eeuwse Duitse Renaissance kunstenaars. De Renaissance-wedergeboorte van de klassieke oudheid- zorgde voor een geromantiseerde opleving van het verleden. Er ontstond grote interesse voor helden uit de geschiedenis en de mythologie. De Renaissancekunstenaars benadrukten het belang van het individu, van de 'universele' mens. Natuurgetrouwe

voorstellingen werden belangrijk. Daarvoor gebruikten vroeg-renaissancekunstenaars als eersten het 'lineair perspectief' om ruimte, orde en beweging in hun kunstwerk te krijgen.

Cranach was vernieuwend in zijn thema's en techniek. Om dit aan te tonen hadden de conservatoren van de tentoonstelling naast het werk van Cranach werk van tijdgenoten opgehangen. Zo hing bijvoorbeeld naast de Venus van Cranach een even grote Venus uit Boedapest van een Italiaanse tijdgenoot Lorenzo Costa. Costa's Venus was mooi, maar Cranachs Venus spectaculair. Cranach had nog wel hier en daar geprobeerd met een sluier wat van Venus buitengewoon realistische naaktheid te verhullen, maar de voile is zo plastisch en transparant, dat eerder het tegenovergestelde werd bereikt. Hij schilderde overigens graag vrouwen, die krachtig en sterk waren: Judith, Eva, Colette, Caritas, Justitia, de dochter van Herodus, Lot met zijn dochters. Ze komen regelmatig terug in zijn oeuvre. Lucretia, met het zwaard was wel zijn lievelingsthema, die schilderde hij heel veel: powergirls uit de zestiende eeuw! Ook Eva is regelmatig krachtig en nietsverhullend door hem afgebeeld, geen doeken, haarslierten, vijgenblad of andere trucjes om tepels of schaamstreek te bedekken. Omdat het om zo'n expliciet geschilderd naakt gaat, meenden de samenstellers van de tentoonstelling dat Cranach gezien moet worden als de eerste kunstenaar, die vrouwelijk naakt vernieuwend modern schilderde: als kunstvorm/als zelfstandig thema.

Cranach was een onvoorstelbaar productieve kunstenaar, van wie na vijf eeuwen nog zo'n 1500 !! werken bekend zijn en daarvan werden er zo'n 200 bijeengebracht: bruiklenen uit de hele wereld waren naast elkaar te zien in de tentoonstelling. Door een internationaal team was er sinds 2009 intensief onderzoek gedaan naar ondertekeningen, invloeden en atelier en ook navolgers van Cranach werden onder de loep genomen. Sommige ontdekkingen werden op de tentoonstelling gepresenteerd. Het mooist was dat te zien in het Maria-retabel (2.20 x 2.50 mtr.) uit 1520, dat zich tot 1619 in Praag bevond. Daarna was het verzaagd en stukken waren in diverse privécollecties en musea terechtgekomen. Voor deze tentoonstelling werden zoveel stukken getraceerd, dat er weer een goed beeld van dit altaar kon worden gereconstrueerd. Uniek.

Cranach werkte als hofschilder in Wittenberg aan het hof van de grootste mecenas/ opdrachtgever in de Duitssprekende wereld, Frederik III (1463-1525) van Saksen. Wie deze zomer in Duitsland was, zal het niet zijn ontgaan dat in 2017

herdacht wordt dat Luther vijfhonderd jaar geleden op de deur van de slotkapel van Frederik III in Wittenberg zijn 95 stellingen spijkerde en dat die historische daad gezien wordt als het startschot van de Reformatie. Luthers ideeën werden door tijdgenoot, vriend en vertrouweling -we zouden hem nu zijn pr-man noemen- Lucas Cranach omgezet in beelden. De tentoonstelling besteedde veel aandacht aan de vriendschap tussen Cranach en Luther. Cranach was zelfs getuige op de bruiloft van Luther en maakte ook veel portretten, die tot op de dag van vandaag het 'imago' van Luther vormen.

Lucas Cranach wordt wel de Andy Warhol van de zestiende eeuw genoemd, omdat hij inzag dat portretten en afbeeldingen konden bijdragen aan bekendheid van personen en ideeën. Luther schreef kort en krachtig, richtte zich niet alleen op het gewone volk, maar ook op geleerden en had humor en bovendien oog voor vormgeving. Samen met Cranach werden pogingen ondernomen om die lutheriaanse ideeën in een 'hervormde' religieuze kunst tot uitdrukking te brengen, waarbij het illustratieve en didactische meer benadrukt werd dan het devotionele. De protestantse bezwaren tegen godsdienstige afbeeldingen werden zo omzeild. Om de ideeën te verspreiden werd de kracht van de pas ontdekte boekdrukkunst met losse loden letters gebruikt, hierdoor konden de geschriften snel over een groot gebied bekend worden. Cranach illustreerde ze met veel spotafbeeldingen om de theorie kracht bij te zetten. De illustraties werden door speciale 'Formschneiders' in houtsneden omgezet. De productie en verkoop van de prenten was een uitstekende bron van inkomsten (uit een Nürnberger rekening uit 1493 weten we dat de Formschneider 3x zoveel meer betaald kreeg als de ontwerper van de illustraties). In de tentoonstelling waren veel buitengewoon gedetailleerde houtsnijprenten te bewonderen. Een cultuuromwenteling in beeld.

Cranach ontwikkelde niet alleen een nieuwe godsdienstige iconografie, maar in zijn oeuvre komen godsdienstige, artistieke en burgerlijke ideeën samen. Hij uitte scherpe maatschappijkritiek in opmerkelijk onconventionele thema's in zijn oeuvre, bijvoorbeeld thema's die je nu kent via social media, maar die je zeker niet verwacht in de zestiende eeuw: over zinloos geweld, verkrachting en zelfdoding, relaties van oude vrouwen (cougars) met jonge mannen en van oude, niet onbemiddelde, mannen met te jeugdige schoonheden (golddiggers). Daarmee is hij een inspiratiebron voor andere kunstenaars tot in de huidige tijd.

Aan het eind van de tentoonstelling was ruimte om te bewonderen wat moderneren met Cranachs erfenis hadden gedaan: Alberto Giacometti, Kirchner, Otto Dix, Picasso, Man Ray en Andy Warhol, om maar enkelen te noemen, hebben zich door hem laten inspireren en zijn iconografie verwerkt in hun eigen oeuvre. De installatie van Leila Pazooki Fair Trade uit 2011 vond ik het indrukwekkendst. Zij startte een project in China waar ze honderd schilders vroeg om het portret van de naakte Justitia uit 1537 zo nauwkeurig mogelijk te willen kopiëren. In de tentoonstelling was het eindresultaat als installatie te zien: een grote blauwe wand met daarop de honderd eigentijdse Justitia's. Pazooki presenteerde het als kunstkritiek op de huidige kopieerateliers, die weliswaar redelijk goede kopieën afleveren, maar het origineel artistiek niet kunnen evenaren. Zij wil creativiteit, auteurschap en de verhouding goedkope kopieën versus dure maar authentieke kunst ter discussie stellen.

De tentoonstelling was een reis naar Düsseldorf zeker waard. Ik was er samen met mijn puber kleindochter. Vooraf had ik haar wat wegwijs proberen te maken in de ingewikkelde kunsthistorie van de zestiende eeuw. Ze had daardoor waarschijnlijk verwacht er een soort religieus-geestelijk overzicht te zullen vinden, maar zeker niet wat de samenstellers nu lieten zien aan powergirls. Op mijn vraag hoe zij de tentoonstelling had gevonden zei mijn powergirl: "Nou oma je had me wel eens kunnen waarschuwen, ik heb nu voor de rest van het jaar wel genoeg bloot gezien hoor". Zelf was ik na afloop laaiend enthousiast en wist bijna zeker nooit meer zo'n uitgebreid overzicht te zullen zien van deze kunstenaar. Maar of Cranach gezien kan worden als de eerste kunstenaar die een modern vrouwelijk naakt schilderde betwijfel ik. Sinds Botticelli (1445-1510) was Venus al een standaardonderwerp in Italië, maar voor Duitsland was dit inderdaad nog een totaal nieuw thema. Dat wel.

Coby van der Neut, kunsthistoricus.

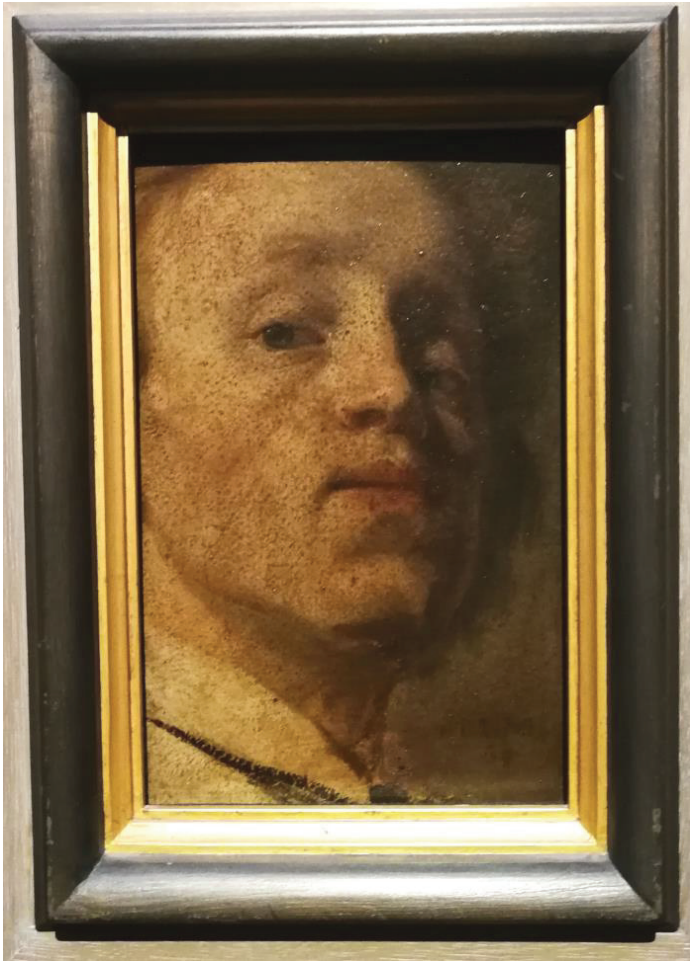
MATTHIJS MARIS 1839 TOT 1917.

Afgelopen zondag was het weer tijd om even Amsterdamse lucht in te ademen. 's Avonds had ik een concert in het Concertgebouw. Maar voor die tijd kon ik nog naar het Rijksmuseum om de expositie van Matthijs Maris te zien. Omdat ik een museumkaart heb, kon ik gelijk naar binnen. De tentoonstelling was weer in de Philipszaal. De grijze wanden en het diffuse licht gaven een prachtige sfeer. Het Rijksmuseum kon deze tentoonstelling realiseren, omdat het museum in Glasgow, waar de schilderijen van Matthijs Maris onder gebracht zijn, gaat renoveren tot 2020. De werken van Maris behoren tot de Burrell Collection, genoemd naar de scheepsmagnaat Sir William Burrell, die werk van Matthijs Maris verzamelde. De collectie die nu in het Rijks hangt, bestaat uit 75 schilderijen, tekeningen en etsen. Matthijs is een grote inspirator van vele jonge kunstenaars geweest o.a. van Van Gogh.

Matthijs heeft altijd een opmerkelijke plaats temidden van zijn broers Jacob en Willem gehad.

Matthijs, geboren in Den Haag, waar hij ook de teken-academie volgde, trok vaak naar buiten om in de omgeving van Oosterbeek te schilderen. Eigenlijk interesseerde de natuur hem niet zo erg, maar elke schilder deed zo iets. De groep noemde zich ook de "Hollandse Barbizon". Voor

Matthijs was het een opstapje om zijn eigen stijl te ontwikkelen. Nu noemen we de stijl romantisch symbolisme. Hij nam steeds meer afstand van de werkelijkheid. De weinige schilderijen die hij tijdens de laatste jaren van zijn verblijf in Londen maakte, zijn droombeelden waar mensen of dieren heel vaag te zien zijn.

Van de twee broers was Jacob degene tot wie Matthijs zich het meest aangetrokken voelde. De eerste periode van zijn leven, in Den Haag en Antwerpen en daarna Parijs, hadden ze veel contact.

Matthijs kon goed tekenen, wat te zien is in de schetsboekjes die in het museum liggen. In Antwerpen schilderde hij veel duidelijke portretten.

In 1874 schilderde hij in Parijs “de vlinders”. Het werd als een meesterwerk beschouwd en bracht een recordbedrag op. Matthijs vond het verschrikkelijk. Hij had het nooit voor de verkoop bedoeld en hij zei erover: “‘t is zo’n gemaakt ding”.

Zijn latere werk werd maar door een kleine groep liefhebbers gewaardeerd. Matthijs kon dat slecht verdragen. Hij wilde niet meer aan exposities deelnemen en trok zich meer en meer terug in zichzelf. Zijn laatste werk “Vanished Illusions” is geschilderd in vele lagen verf. Contouren zijn helemaal weg. In het begin zie je ook nauwelijks wat het voorstelt. Hij werkte hier jaren aan. Veegde weer wat weg en schilderde er weer iets overheen. Na lang kijken zie je opeens de figuur van een meisje.

We weten redelijk veel van Matthijs Maris want er is een briefwisseling van hem in het Teylensmuseum in Haarlem.

Matthijs was ook zeer betrokken bij de oorlog van Duitsland en Frankrijk. Hij werd zelfs vrijwilliger bij de “garde Nationale”. Na de oorlog vertrok hij weer naar Nederland. Zijn beide broers heeft hij niet meer gezien. In deze tijd ontstonden de “Souvenir d’Amsterdam” en de “Vier molens”. Grappig te weten is, dat Vincent Van Gogh vergeefs bij hem in Montmartre voor de deur heeft gestaan om les van de door hem bewonderde kunstenaar te krijgen. Matthijs raadde hem zelfs aan alles te gaan doen, behalve schilderen. Bij die gelegenheid schonk Van Gogh hem een schetsboekje dat zich ook in Het Teylers bevindt. Al met al een zeer sfeervolle expositie.

Matthijs Maris "Souvenir d'Amsterdam"

Hans Doortmont.

KUNSTRROUTE 2017

In de reeds 18-jarige geschiedenis van de "Zeister Kunstroute", is het dit jaar op 7 en 8 oktober voor het eerst, dat de Toets haar atelier heeft opengesteld en met een expositie deel uitmaakt van deze kunstpresentatie. Hierbij gaat het er om dat Zeister kunstenaars in hun eigen atelier bezoekers mogen uitnodigen om hun werk en activiteiten te promoten. Voor de Toets was dit tot heden onreglementair, omdat het niet om een eigen atelier gaat, maar een ruimte betreft waar vele kunstenaars gezamenlijk actief zijn.

Na uitgebreid overleg is er een akkoord gesloten, om de Toets als kunstzinnige organisatie aan de kunstroute toe te voegen. Met 2 foto's is van deze groepsexpositie melding gemaakt in de collectieve catalogus. Met de nodige trots heeft de vlag, die

bij elke deelnemer aangeeft dat hier eigen kunst te vinden is, naast het atelier gehangen.

We zijn blij dat zoveel bezoekers ons atelier hebben weten te vinden en met positieve commentaren hun waardering hebben uitgesproken voor het getoonde werk.

Bij enkele personen heeft dit er toe geleid dat ze zelf ook actief bij de Toets willen gaan schilderen.

Martin van der Mey

HENRI DE TOULOUSE LAUTREC

Omdat ik in het zuidwesten van Frankrijk in de kathedraal van Albi een 14^e eeuwse afbeelding van de Apocalyps wilde bekijken, ging ik en passant naar het naastgelegen bisschoppelijk paleis dat sinds 1922 in gebruik is als museum. Het museum herbergt een grote collectie van stadsgenoot Henri de Toulouse Lautrec (1864-1901), waarin duidelijk chronologisch te volgen is hoe de kunstenaar- door middel van portretten- zijn zoektocht naar 'de mens' achter het portret probeert te vinden. Dat zoeken overheerst in zijn hele oeuvre of het nu geschilderde, getekende of gedrukte portretten zijn.

Om zijn geweldige drive naar 'de mens' te kunnen begrijpen, moet je iets van zijn persoonlijke omstandigheden weten. De kleine Henri werd op 24 november 1864 geboren in Albi binnen een oude rijke aristocratische familie. Zijn vader graaf Alphonse en zijn moeder hertogin Adèle Tapié de Céleyran

waren neef en nicht. Henri werd geboren met een zwakke gezondheid en een genetische ziekte, die zijn groei vertraagden en zijn botten broos maakten. Daarbij kwam dat hij op jeugdige leeftijd twee zware ongelukken kreeg. Hij werd nooit langer dan 1.50 mtr en zijn aandoening zou zijn leven en carrière tekenen door een grote sociale compassie met zijn medemensen.

Vaak wordt beweerd, dat een groot deel van het succes van Toulouse Lautrec verklaard wordt door het schijnbaar gemak waarmee hij schilderde/creëerde. Als je de drie verdiepingen van het grote museum bent doorgelopen en je maakt de balans op van wat je hebt gezien van het oeuvre van de jonggestorven kunstenaar zie je met eigen ogen: schijn bedriegt. Net als voor alle kunstenaars gold ook voor hem: trial-and-error. Hij zocht naar 'de mens' maar bleef zelf eenzaam en buitenstaander. In Albi werd mij althans duidelijk dat er geen (schijnbaar) gemak was voor hem, niet in zijn privéleven, niet in zijn werk.

Van zijn ouders moest hij studeren en hij kreeg op geen enkele manier medewerking om zijn artistieke ambities te tonen. Ondanks de tegenwerking portretteert de jonge Toulouse Lautrec zijn familieleden met name moeder Adèle, vrienden en bekenden. Tijdens zijn universitaire studie, die door zijn zwakke gezondheid niet goed verliep, lukte hem om les te nemen/krijgen bij een goede portrettist, Léon Bonnat (1833-1922) en hij begon nu zelf zijn modellen te scouten. Als goede observator leerde hij de kenmerkende karakteristiek van zijn model te vinden. Hij schetste in nauwkeurige, krachtige korte lijnen. Hij idealiseerde niet, maar hij toonde met deze werkwijze een gezicht en houding die de 'echte' mens achter het model toonde. Aan de ene kant wilde hij een realistisch gelijkend portret maken, maar hij wilde ook het innerlijk proberen vast te leggen in het portret: hij zocht naar expressie en temperament achter de fysieke verschijning. Het karakteristieke van de personages en hun emoties werden op zo'n manier uitgewerkt, dat je er persoonlijke eigenschappen in kon herkennen. In 1896 schreef hij in een brief aan zijn jeugdvriend Maurice Joyant: "Het gaat alleen om de persoon, de omgeving is maar bijzaak (...), die is alleen nodig om het karakteristieke van de gestalte te begrijpen".

Toulouse Lautrec was een gepassioneerd kunstenaar, hij hoefde niet te leven van zijn werk, hij is nooit arm geweest. Dat gaf hem veel artistieke vrijheid om kleur- en vormexperimenten te doen. Hij bereikte daarmee al snel een grote mate van originaliteit. Hij werkte veel 's avonds binnen bij kunstlicht, in tegenstelling tot de impressionisten van die

tijd, die juist buiten het zonlicht boven hun landschappen in zee- en riviergezichten wilden laten zien. Zijn onderwerpkeus was ook heel onconventioneel: jockeys, artiesten en prostituees.

Hij had een atelier op Montmartre en daar maakte hij in de topjaren van de fin-de-siècle het feestgedruis van het Parijse uitgaansleven onsterfelijk. In de beroemde Moulin Rouge schilderde hij de artiesten die er optraden: Aristide Bruant, Yvette Guilbert en Jane Avril, en de anonieme danseresjes van de Folies Bergères. Hij was ook te vinden in de vele cafés. In de bordelen in de Parijse wijk genoot hij een aanzienlijke populariteit. Hij schetste en tekende het leven in de 'salons' van binnenuit. Kleine vluchtige aantekeningen, driftig neergezette lijntjes met meer kleuren olieverf op karton, die hij later in zijn atelier uitwerkte tot grotere composities. Tussen 1891 en 1895 heeft hij een groot aantal werken over deze zelfkant van het leven geproduceerd en geëxposeerd.

Theater, café en bordeel werden sinds de middeleeuwen vaak als plaats van plezier en ontucht weergegeven, als vulgair en goedkoop. Toulouse Lautrec kiest een andere invalshoek: grote sociale compassie. Net als in zijn portretten wil hij 'de mens' laten zien. Hij geeft de momenten van het intieme leven van de vrouwen prijs met een kijk in hun alledaagse leven: wachten, medische controle, huiselijkheid. De afbeeldingen zijn niet sensueel of pornografisch. Lichamen zijn ondergeschikt en worden weergegeven door een kleuraccent of verstopt achter een kledingstuk of laken. Hij wil ons, de beschouwer, geen moralist of voyeur laten zijn. Hij wil laten zien dat een prostituee ook 'mens' is.

Toulouse Lautrec kwam pas vrijlaat, midden jaren '90, op het idee om zijn schilder- en tekenkwaliteiten in steendruk over te brengen. Ook daar werkte hij vernieuwend, voornamelijk met het transferprocedé: het beeld werd met een vet tekenmiddel op speciaal transferpapier rechtstreeks op de steen overgezet, geschilderd. Je hoefde niet in spiegelbeeld te werken zoals bij een gewone litho. Hij kon op deze manier sneller en creatiever experimenteren. Kunstenaars als Whistler, Redon, Matisse, Picasso en Chagall maakten ook allen gebruik van dat transferpapier. Opvallend is, dat Toulouse Lautrec in die techniek met egaal grote kleurvlakken ging experimenteren. Hij heeft waarschijnlijk van Paul Gauguin de scherpe belijning overgenomen, de cloissonné-techniek. Hoewel hij niet zelf drukte, was hij altijd aanwezig om de drukgangen bij te werken en te controleren. Hij liet de grote vlakken onbewerkt om zo de drager van het beeld, het papier waarop gedrukt werd, te gebruiken in het creatieve eindresultaat. Ook de oppervlaktestructuur van de steen (de grein) gebruikte hij graag. De reproducties van zijn litho's zijn uitgegroeid tot de iconen van de naoorlogse tijd.

Ondanks de enorme bekendheid van zijn latere werk, de litho's of affiches, zullen er weinig zijn die zijn schilderijen 'in het echt' hebben gezien. Heel kenmerkend gebruikte hij in zijn schilderijen (net als later in zijn litho's) de drager als extra kleurdimensie in zijn werk, als beeldend middel. Dat is alleen maar te zien als je de originele afbeeldingen bestudeert. Zelfs aan de hand van de fraaiste reproducties, of digitaal, kunnen de specifieke eigenschappen van de drager, gebruikt materiaal en hanteringswijze niet goed te zien zijn.

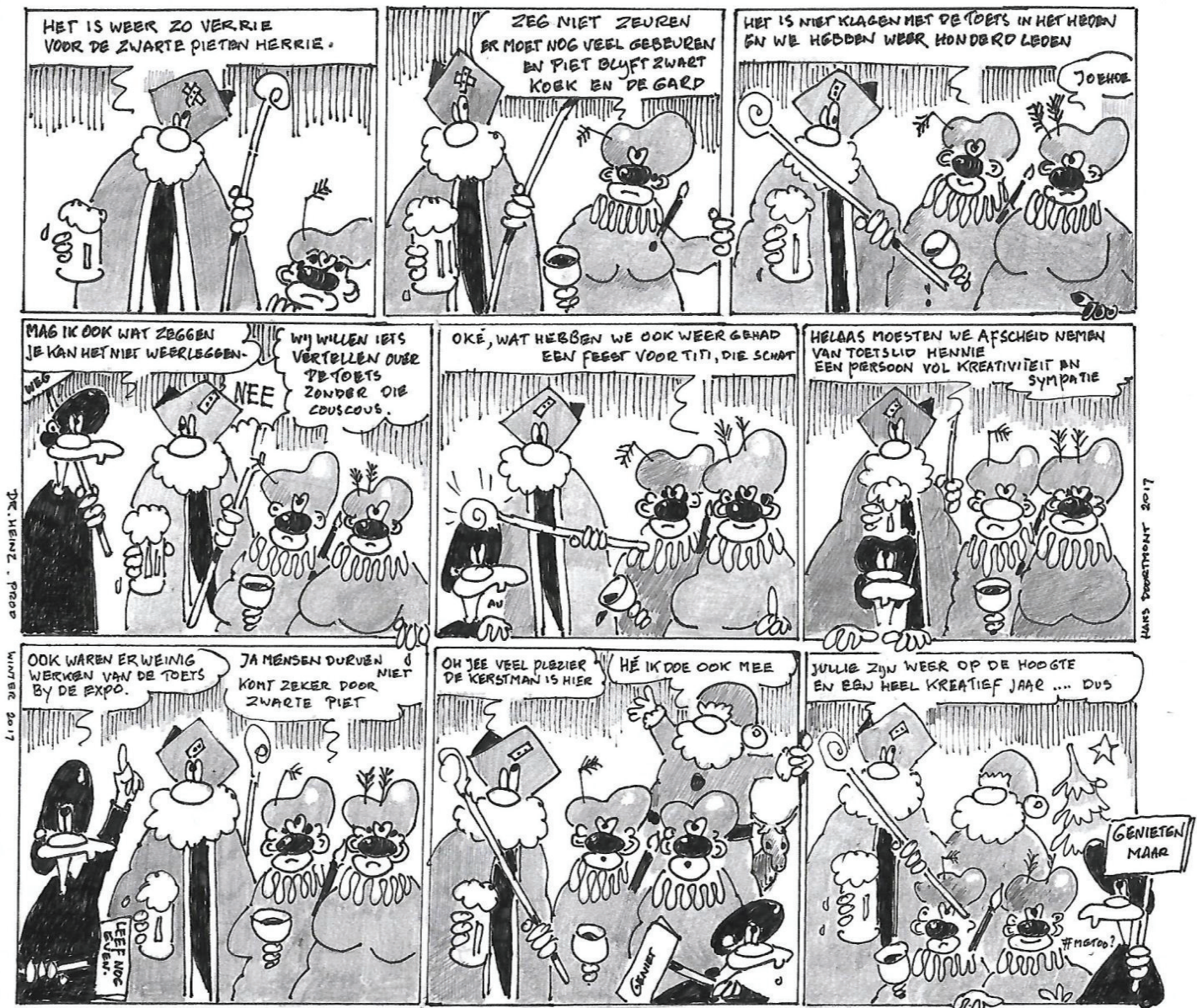
Ik heb met mijn neus boven op de tentoongestelde schilderijen gestaan in Albi en heb me verwonderd over het eenvoudige basismateriaal dat Toulouse Lautrec gebruikte: houtskool, krijt, olieverf en veel karton. Als ik het goed zag was dat hetzelfde bruine karton dat wij ook op de Toets gebruiken. Dat bruine, ruwe en gespikkelde van een drager als karton betrok hij efficiënt bij zijn compositie en de expressiviteit. De achtergrond van zijn modellen was vaak een vlak zonder invulling, de kleur van het karton of wat kleurvegen, die speels de persoon presenteren, die neergezet was met meerkleurige lijntjes. Verbazingwekkend was dat juist die eenvoud hem de gelegenheid gaf zich te concentreren op de uitstraling van het spanningsveld tussen de fysieke en de psyche van het model.

Coby van der Neut, kunsthistoricus.

13 januari 2018
Nieuwjaarsreceptie
Aanvang 16:00 uur

15 maart 2018
Algemene Ledenvergadering
Aanvang 20:00 uur

Programma

Week 50, december

ma	mi	11	naaktmodel	ah
di	mi	12	-	mb
di	av	12	-	jk
wo	mo	13	-	ks
wo	mi	13	-	mt
wo	av	13	-	jh
do	mi	14	-	hn

Week 51, december

ma	mi	18	stilleven	ah
di	mi	19	-	mb
di	av	19	-	jk
wo	mo	20	-	ks
wo	mi	20	-	mt
wo	av	20	-	jh
do	mi	21	-	hn

Week 52 t/m 02 Kerstvakantie

Zaterdag 13 januari; Nieuwjaarsreceptie

Week 03, januari

ma	mi	15	gekleed model	ah
di	mi	16	-	mb
di	av	16	-	jk
wo	mo	17	-	ks
wo	mi	17	-	mt
wo	av	17	-	jh
do	mi	18	-	hn

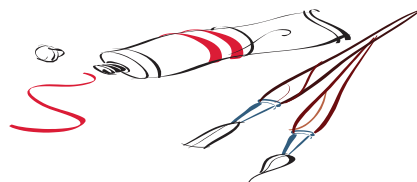
Week 04, januari

ma	mi	22	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	23	-	mb
di	av	23	-	jk
wo	mo	24	-	ks
wo	mi	24	-	mt
wo	av	24	-	jh
do	mi	25	-	hn

Vrijdag 26 januari, Kunstavond

Week 05, jan./februari

ma	mi	29	naaktmodel	ah
di	mi	30	-	mb
di	av	30	-	jk
wo	mo	31	-	ks
wo	mi	31	-	mt
wo	av	31	-	jh
do	mi	01	-	hn

Week 06, februari

ma	mi	05	stilleven	ah
di	mi	06	-	mb
di	av	06	-	jk
wo	mo	07	-	ks
wo	mi	07	-	mt
wo	av	07	-	jh
do	mi	08	-	hn

Week 07, februari

ma	mi	12	gekleed model	ah
di	mi	13	-	mb
di	av	13	-	jk
wo	mo	14	-	ks
wo	mi	14	-	mt
wo	av	14	-	jh
do	mi	14	-	hn

Week 08, februari

ma	mi	19	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	20	-	mb
di	av	20	-	jk
wo	mo	21	-	ks
wo	mi	21	-	mt
wo	av	21	-	jh
do	mi	22	-	hn

Week 09, Voorjaarsvakantie

Week 10, maart

ma	mi	05	naaktmodel	ah
di	mi	06	-	mb
di	av	06	-	jk
wo	mo	07	-	ks
wo	mi	07	-	mt
wo	av	07	-	jh
do	mi	08	-	hn

Open Atelier:
elke dinsdag morgen en donderdag avond!

Programma (vervolg)

Week 11, maart

ma	mi	12	stilleven	ah
di	mi	13	-	mb
di	av	13	-	jk
wo	mo	14	-	ks
wo	mi	14	-	mt
wo	av	14	-	jh
do	mi	15	-	hn

Donderdag 15 maart 20:00 uur, Algemene ledenvergadering

Week 12, maart

ma	mi	19	gekleed model	ah
di	mi	20	-	mb
di	av	20	-	jk
wo	mo	21	-	ks
wo	mi	21	-	mt
wo	av	21	-	jh
do	mi	22	-	hn

Week 13, maart

ma	mi	26	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	27	-	mb
di	av	27	-	jk
wo	mo	28	-	ks
wo	mi	28	-	mt
wo	av	28	-	jh
do	mi	29	-	hn

Week 14, april

ma	mi	02	2° Paasdag	
di	mi	03	naaktmodel	mb
di	av	03	-	jk
wo	mo	04	-	ks
wo	mi	04	-	mt
wo	av	04	-	jh
do	mi	05	-	

Week 15, april

ma	mi	09	stilleven	ah
di	mi	10	-	mb
di	av	10	-	jk
wo	mo	11	-	ks
wo	mi	11	-	mt
wo	av	11	-	jh
do	mi	12	-	hn

Open Atelier: elke dinsdag morgen en donderdag avond!

Week 16, april

ma	mi	16	gekleed model	ah
di	mi	17	-	mb
di	av	17	-	jk
wo	mo	18	-	ks
wo	mi	18	-	mt
wo	av	18	-	jh
do	mi	19	-	hn

Week 17, april

ma	mi	23	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	24	-	mb
di	av	24	-	jk
wo	mo	25	-	ks
wo	mi	25	-	mt
wo	av	25	-	jh
do	mi	26	-	hn

Week 18, Meivakantie

Week 19, mei

ma	mi	07	naaktmodel	ah
di	mi	08	-	mb
di	av	08	-	jk
wo	mo	09	-	ks
wo	mi	09	-	mt
wo	av	09	-	jh
do	mi	10	Hemelvaartsdag	

Week 20, mei

ma	mi	14	stilleven	ah
di	mi	15	-	mb
di	av	15	-	jk
wo	mo	16	-	ks
wo	mi	16	-	mt
wo	av	16	-	jh
do	mi	17	-	hn

Week 21, mei

ma	mi	21	2° Pinksterdag	
di	mi	22	gekleed model	mb
di	av	22	-	jk
wo	mo	23	-	ks
wo	mi	23	-	mt
wo	av	23	-	jh
do	mi	24	-	hn